

Vår dato: 06.12.2023

Vår ref.: 23/236

Ark: 800

Deres ref:

Til Anne Traaholt
Viken fylkeskommune

KOORDINERING AV PRIVATARKIV I BUSKERUD

«Arkiver dokumenterer beslutninger, handlinger og minner. Arkiver er en unik og uerstattelig arv som overføres fra generasjon til generasjon. Arkiver forvaltes fra de blir til, for å bevare deres verdi og meningsinnhold. De er autoritative informasjonskilder som understøtter pålitelige og transparente administrative prosesser. De spiller en vesentlig rolle i samfunnsutviklingen ved at de sikrer og bidrar til individets og fellesskapets hukommelse. Åpen tilgang til arkiver beriker kunnskapen om samfunnet, fremmer demokrati, beskytter innbyggernes rettigheter og bedrer livskvaliteten.» (Verdenserklæringen om arkiver, 2011, avsnitt 1)

Verdenserklæringen om arkiver fungerer som en overbygning for arbeidet som koordinerende institusjon og er vedtatt for å få et større fokus på at arkiver må sikres for ettertiden for å bevare kulturarven vår. Erklæringen vektlegger også samfunnsrollen arkivinstitusjoner har.

Privatarkiver er arkiver skapt i privat sektor, i hovedsak fra private bedrifter og institusjoner, i det frivillige organisasjonslivet og av enkeltpersoner. Disse arkivene har stor verdi som dokumentasjon av kulturelle, rettslige og personlige interesser for den enkelte og grupper av mennesker. Arkiver er vårt felles kollektive minne som blir forvaltet på vegne av samfunnet. Bevaring av privatarkiver fra Buskerud er et viktig supplement til de offentlige arkivene. Private arkivskapere er ikke pålagt ved lov å ta vare på arkivene sine eller avlevere dem til en arkivinstitusjon. Bevaring av privatarkiver er derfor basert på frivillige avtaler mellom eierne og en arkivinstitusjon. For å kunne ivareta rollen som samfunnets hukommelse, har arkivinstitusjonene et ansvar for å bevare en så helhetlig dokumentasjon som mulig. Målet er å være en kunnskapsbank der både individuelle og fellesskapets minner samles inn, bevares og formidles.

I arbeidet som koordinerende institusjon, skal Vestfoldarkivet skal påse at viktige privatarkiv blir bevart for ettertiden. Vestfoldarkivet veileder i alle arkivfaglige spørsmål og arrangerer kurs og nettverksmøter. Som koordinator samarbeider Vestfoldarkivet med ABM-institusjoner og lokalhistoriske arkiv og er i dialog med bedrifter som legger ned virksomheten. Dette for å sikre at historiske arkiver ikke skal gå tapt. Vestfoldarkivet har oversikt over hvem som bevarer hva av historiske arkiver og knytter kontakter mellom bevaringsinstitusjonene i fylket. Arkivverket er en viktig samarbeidspartner og nasjonal koordinator. I arbeidet søkes det støtte til prosjekter fra Arkivverket, Kulturdirektoratet, fylkeskommunene, kommuner, sparebankstiftelser, Fritt Ord m fl. De største arkivprosjektene er finansiert med eksterne midler.

Vestfoldarkivet er fylkeskoordinerende institusjon (50% stilling) for privatarkivarbeidet i det tidligere Buskerud fylke. Det faglige samarbeidet mellom de koordinerende institusjonene i Buskerud, Akershus og Østfold fortsetter i 2024.

De fylkeskoordinerende institusjonene ble oppnevnt av Riksarkivaren i 2004 etter felles forslag fra statsarkivene og fylkeskommunene. Hvert fylke har en koordinator som inngår i et nasjonalt nettverk – ledet fra Arkivverket. Det nasjonale nettverket møtes flere ganger i året. Det regionale bevaringsarbeidet skjer gjennom de fylkeskoordinerende institusjonene. Det utarbeides regionale bevaringsplaner innenfor rammene av Arkivverkets nasjonale strategi for privatarkiv 2019-2023. Strategien vektlegger helhetlig samfunnsdokumentasjon, åpne og tilgjengelige arkiver og god utnyttelse av ressursene.

BEVARINGSPLAN FOR PRIVATARKIV I BUSKERUD

Bevaringsplanen (<https://vestfoldmuseene.no/vestfoldarkivet/for-buskerud/>) ble ferdigstilt i august 2019 og vedtatt i HUKIF i september. Planen er utarbeidet med støtte fra Buskerud fylkeskommune og Arkivverket. Bevaringsplanarbeidet var sammenfallende med både samlingsforvaltningsplan for museene og regionsreformen. Viktige samarbeidspartnere var museenes prosjektgruppe, samt arkiv- og museumsinstitusjonene i Akershus og Østfold.

Planene fra Buskerud, Akershus og Østfold har et felles kapittel som tar for seg utfordringene med privatarkivarbeidet i Viken – med fokus på mangfold, depot og digitalt skapte arkiver. Hovedmålet med en bevaringsplan for privatarkiv er at den skal bidra til helhetlig samfunnsdokumentasjon for Buskerud/Viken og ligge til grunn for innsamling av bevaringsverdige arkiver.

I bevaringsplanen knyttes bevarte privatarkiver til **verneverdige kulturmiljøer i Buskerud**. Det er et ønske om et økt samarbeid med kulturminnevern, om dette feltet.

Bevaringsplanen skisserer utfordringer, konsekvenser og forslag til løsninger for å nå målet om helhetlig dokumentasjon og depot for privatarkivene i fylket. Det jobbes med ulike prosjekter i Buskerud – med mål om helhetlig samfunnsdokumentasjon. De tre koordinerende institusjonene i Viken – samarbeider om bærekraftig bevaring og god ressursutnyttelse.

Prioriterte fokusområder i planen for Buskerud:

- Samle inn og bevare arkiver etter privat næringsliv og foreningslivet – etter 1975
- Sikre arkiver etter det kulturelle mangfoldet
- Turisme og nye næringer
- Sikre privatarkiv med rettighetsdokumentasjon (private barnehjem, skoler og institusjoner).
- Sikre digitalt skapte arkiver
- Jobbe for å etablere gode løsninger for bevaring av privatarkiver i Buskerud/Viken. Bidra til at det etableres forskriftsmessige magasiner (fellesmagasiner og fellestjenester) i samarbeid med ABM-sektoren.
- Gjøre privatarkivene tilgjengelige på Arkivportalen og Digitalarkivet

PROSJEKTER SOM VIDEREFØRES I 2024

Næringslivsarkiver. En stor utfordring i arbeidet med privatarkiv i det tidligere Buskerud fylke, er arkivene etter privat næringsliv – både papirbaserte og elektronisk skapte arkiver. Buskerud mangler både fysisk depot til større næringslivsarkiver og digitalt sikringsdepot for elektroniske arkiver.

I de siste årene har Vestfoldarkivet jobbet med følgende arkiver etter privat næringsliv: Kistefos Træsliperi, Ringerikes Nikkelverk, Vestfos- og Skotselv Cellulosefabrikk, Follum fabrikker, Hurum Paper Mill, Holmen-Hellefoss, Solberg Spindri, Dyno Nobel, Arkitektarkivene ved Drammens museum, arkiver etter privat næringsliv i Ringerike, Syversen på Nesbyen m. fl.

I 2023 ble arkivet etter Tofte Cellulosefabrikk kartlagt og en avtale om ordning og bevaring av arkivet, er under utarbeidelse med Statkraft som eier. Det er planlagt å overføre arkivet til Vestfoldarkivet i 2024 for ordning og katalogisering. Depot avgjøres i 2024 (Vestfoldarkivet eller Statsarkivet på Kongsberg).

Arkivet etter Kongsberg Våpenfabrikk: Avtale med om ordning og katalogisering av arkivet i Vestfoldarkivet. Arkivet overføres etter ordning, til Statsarkivet på Kongsberg.

Kistefos Træsliperi: Arkivet er ordnet og katalogisert og bevares i Vestfoldarkivet. Vi har valgt å digitalisere deler av arkivet for å gjøre det tilgjengelig på Digitalarkivet. Dette arbeidet ferdigstilles i 2024. Da vil vi også invitere den private stiftelsen Sat Sapienti som har gitt støtte til ordning og bevaring av arkivet, til Vestfoldarkivet.

I 2024 planlegger Vestfoldarkivet å ta kontakt med seilmaker Peter Høeg – bedrift grunnlagt i 1767 i Drammen. Dette er en av Drammens eldste bedrifter med en unik og bevaringsverdig historie.

Innenfor en 50% stilling er det ikke ressurser til å gå bredt ut mot næringslivet og heller ikke ressurser til å prioritere de digitalt skapte arkivene. Arkiver etter treforedlingsindustrien har hatt prioritet de siste årene. Etter at arkivet etter Tofte Cellulosefabrikk er ordnet og katalogisert, er det planlagt å kontakte andre næringer og bedrifter – med utg. i bevaringsplanen. Det vil være næringer som dokumenterer det kulturelle mangfoldet i fylket, som vil bli prioritert (Mangfoldsprosjektet 2023-2026).

Ordnings- og utstillingsprosjekt på Vestfossen. Etter nedleggelsen av Vestfos Cellulosefabrik på 70-tallet, ble det historiske arkivet plassert i den ubebodde Sagfogdgården. På midten av 80-tallet ble det reddet fra det gamle bygget og plassert i kjelleren på Øvre Eiker rådhus. Etter noen år ble det historiske arkivet etter Skotselv Cellulosefabrik, plassert på samme sted. Arkivene lå urørte fram til 2018. Da bevilget Arkivverket og Buskerud fylkeskommune penger til at arkivene skulle bli bevarte i et sikkert magasin og gjort tilgjengelige for publikum. Arkivene var på til sammen 250 hyllemeter og ble flyttet til Vestfoldarkivet (pga. manglende depot i Buskerud).

Arkivet etter Vestfos Cellulosefabrik ble ferdig ordnet i 2020 og er nå søkbart på Arkivportalen og tilgjengelig for publikum på lesesalen. Møtebøkene fra 1886 til 1950 er digitalisert og de tre første ligger på Digitalarkivet.no.

Digitalarkivet:

https://www.digitalarkivet.no/search/sources?s=&from=&to=&format=all&t%5B%5D=142&i%5B%5D=93&archive_key=

Det historiske arkivet utgjør et mangfold av kilder til arbeids- og samfunnsliv på Vestfossen. Som en del av ordningsprosjektet, ble det i 2020, 2021, 2022 og 2023 laget utstillinger om fabrikken på Vestfossen Kunstlaboratorium. Utstillingsprosjektene har vært et samarbeid mellom Vestfoldarkivet, Eiker Arkiv, Vestfossen Kunstlaboratorium og frivillige på Vestfossen (tidligere arbeidere, lokalhistoriskere, fotografer m. fl.). Det har vært et ønske fra Kunstlaboratoriet å lage en utstilling for lokalbefolkningen på Vestfossen. **Utstillingen fra 2023 vises også i 2024, og det søkes støtte om å lage en permanent utstilling i 2026. Metodikken og utstillingskonseptet kan brukes og videreutvikles for lignende historiske utstillinger.**

Utstilling 2020: «Fabrikken – en utstilling om Vestfos Cellulosefabrik».

Utstilling 2021: «Folk i arbeid – en utstilling om arbeidsliv på Vestfos Cellulosefabrik».

Utstilling 2022: «Ung i fabrikken – møt ungdom fra papirproduksjonen».

Utstilling 2023: «Fabrikken – en fortelling i tre akter».

PRIVATARKIV I HALLINGDAL

Vestfoldarkivet har, i samarbeid med Hol bygdearkiv (og bevaringsinstitusjoner i Hallingdal), jobbet for en bedre organisering av privatarkiv og foto i regionen. I 2022 fikk Hol bygdearkiv støtte fra arkivutviklingsmidler i Arkivverket til å utrede et regionalt senter for arkiv i Hallingdal. Vestfoldarkivet er samarbeidspartner og veileder i arbeidet. Som et ledd i dette arbeidet, har Vestfoldarkivet bidratt med veiledning på arkivordning, ordning og konservering av fotosamlinger og registrering og publisering av arkiver på Arkivportalen. Flere av arkivene er grovordnet av Vestfoldarkivet og registrert på øverste nivå og publisert på Arkivportalen.

I august 2023 holdt Vestfoldarkivet kurs på Hallingdal museum i ordning og katalogisering av privatarkiv, samt fotobevaring. Lokalhistoriske arkiv i regionen, deltok på møtet. Arbeidet følges opp i 2024 med nytt kurs. Vestfoldarkivet skal skrive og ferdigstille en arkivplan for Hol/Hallingdal i 2024. Hol bygdearkiv har, som den eneste bevaringsinstitusjonen i Hallingdal, forskriftsmessige magasiner for arkiv og foto. Det gjør Hol bygdearkiv til en viktig bevaringsinstitusjon og samarbeidspartner i regionen.

BERGVERKSMUSEET

Norsk Bergverksmuseum forvalter anslagsvis 300-350 hm privatarkiv av lokal, regional og nasjonal interesse og innenfor alle museets fagområder: bergverks- industri, natur- og skihistorie. Manglende ressurser har ført til utilfredsstillende forvaltning og mangelfull liten oversikt over arkivskapere og omfang. Det meste av dagens bestand er uordnet.

Arkivene oppbevares på fem ulike lokasjoner. Den størstedelen oppbevares 2,3 km inn i Kongens gruve med adgang via skinnegående ATV eller gruvetog, og er dermed vanskelig tilgjengelig. Lokalene i gruva er klimakontrollerte og godt sikret, men rommene er utette og har utfordringer med steinstøv og mugg. Dagens situasjon gjør det ressurskrevende å bruke arkivene og transportere materialet ut og inn av gruva.

Det er etablert et samarbeid mellom Vestfoldarkivet Norsk Bergverksmuseum, Kongsberg Gruppen (Kongsberg Defense & Aerospace AS) og Arkivverket om ordning bevaring av arkivene/tegningsarkiv (restarkiv etter Kongsberg Våpenfabrikk). Vestfoldarkivet ordner og katalogiserer arkivet og Statsarkivet på Kongsberg bevarer arkivet.

MANGFOLD, DET SKEIVE MILJØET OG TATERE/OMREISENDE

Kartleggingen i forbindelse med bevaringsplanarbeidet viser at mangfoldet i Buskeruds (Viken) befolkning ikke avspeiles i den bevarte arkivbestanden. Derfor er et av fokusområdene (i de tre bevaringsplanene fra Viken) å sikre arkiver etter det kulturelle mangfoldet i arbeidslivet og i organisasjonene.

I samarbeid med Drammen byarkiv, har Vestfoldarkivet etablert et dokumentasjonsprosjekt – der både innsamling og skaping av arkiver inngår. De muntlige fortellingene, sammen med innsamlede arkiver, skal danne grunnlaget for en utstilling på Drammens museum våren 2025. Erfaringer, spesielt fra tidsbruk, og inspirasjon hentes fra prosjektet «Hit! Her! Nå! Hele verden i Oppland».

<https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/hit-her-na-hele-verden-i-oppland>

Arbeidet vil også ta utg.pkt. i boken «Nesten norsk. Det flerkulturelle Drammen 1970-2020», av James Godbolt (USN).

Vestfoldarkivet, som koordinerende institusjon, utarbeider prosjektet med aktuelle samarbeidspartnere og jobber med metodikk og formidling. Samarbeidspartnere er Vestfoldmuseene, Museene i Akershus, Østfoldmuseene og Oslo byarkiv. Det overordnede prosjektet har fått tittelen «*Oslofjorden – et hav av mangfold*».

Målet er å dokumenter, samle inn og bevare arkiver, foto, film, intervjuer mm etter mangfoldet i Drammen og omegns befolkning, i arbeidslivet og organisasjonslivet. Prosjektet har et spesielt fokus på arkiver etter det skeive miljøet i Buskerud, og det er også et ønske om å innlemme et prosjekt om tater i mangfoldsarbeidet. Dokumentasjonen og arkivene som samles inn, skal bevares i Drammen byarkiv (Vestfoldarkivet). Mangfoldsprosjektet for Buskerud vil ledes fra Vestfoldarkivet og aktuelle samarbeidspartnere vil inviteres inn i arbeidsgrupper etter behov.

Under Globusfestivalen i Drammen 2023 deltok Ann Tove Manshaus sammen med Erik Hesby (film), Mette Indrehus (DKS Viken) og Kristian Juel (prosjektleder for mangfold i Vestfold) med stand og intervjuer.

Satsingen på mangfold vil i hovedsak gå fra oppstart høst 2023 til utstillingsåpning vår 2025 – og avslutning i 2026.

PRIVATARKIVER I BUSKERUD – ORDNING OG BEVARING

Mangelen på forskriftsmessige magasiner, gir mange henvendelser til Vestfoldarkivet om depot for privatarkiv. Øvre Eiker Arkiv ønsker å avlevere alle privatarkiv til Vestfoldarkivet. Det er igangsatt et prosjekt for å gjennomgå alle arkivene for en avlevering. Høsten 2024 ordnes og katalogiseres arkivene i Vestfoldarkivet og bevares i Vestfoldarkivet eller i magasinene på Statsarkivet på Kongsberg. Depotsituasjonen avklares i løpet av 2024. Prosjektet ferdigstilles i 2025.

I 2023 avleverte Buskerudmuseet 42 privatarkiver til Vestfoldarkivet. Arkivene er ordnet og publisert og bevares i Vestfoldarkivet. I 2019 og 2021 ordnet og publiserte Vestfoldarkivet alle privatarkivene ved Drammens museum. Ordningsprosjektene har ekstern støtte fra Arkivverket og Viken fylkeskommune.

TILGJENGELIGGJØRING GJENNOM EXCEL, ASTA OG ARKIVPORTALEN

En prioritert koordineringsoppgave, er registrering og publisering av privatarkivene i Buskerud på Arkivportalen. Det er kun Drammen byarkiv, av 25 bevaringsinstitusjoner i fylket, som har Asta (registreringsprogrammet for arkiv). Vestfoldarkivet har derfor opprettet en lisens for Privatarkiv i Buskerud for å gjøre alle arkivene tilgjengelige for publikum. Bevaringsinstitusjonene registrerer arkivene i excel-skjemaer utarbeidet av Vestfoldarkivet. Dataene konverteres til Asta og publiseres på Arkivportalen – under fanen «Privatarkiv i Buskerud». Det er publisert 1500 arkiver fra Buskerud. Dette er et pågående arbeid.

ARKIV OG KULTURMINNEVERN

Bevaringsplan for privatarkiv i Buskerud (2019) har et vedlegg med overskriften «Privatarkiver som dokumenterer verneverdige kulturmiljøer i Buskerud» (s. 98). I vedlegget knyttes bevarte arkiver til vernede kulturmiljøer. Arkivene kan gi verdifull og ny dokumentasjon om kulturmiljøer og brukes aktivt i formidling.

BEREDSKAPSPLANER FOR AMB-SEKTOREN

Ann Tove Manshaus sitter i styret i den norske Blue Shield-komiteen – en komite som har til formål å samle og spre informasjon, samordne innsats og påvirke myndigheter og fagprofesjoner til å ivareta kulturarven under væpnede konflikter eller ved katastrofer. Det planlegges en konferanse for Buskerud (Viken) i 2024 om beredskapsplaner for ABM-sektoren og de lokalhistoriske arkivene i samarbeid med Arkivverket.

VEIEN VIDERE 2024-2026

- Innsamling og bevaring av privatarkiver med utgangspunkt i Bevaringsplan for privatarkiv i Buskerud.
- Innsamling og dokumentasjon av det kulturelle mangfoldet i Drammen.
- Innsamling av arkiver fra det skeive miljøet i Buskerud.
- Dokumentasjon av tatere/omreisende i samarbeid med Drammen kommune, Eiker Arkiv, og fylkeskommunen.

- Jobbe for depot- magasinløsninger for Buskerud i samarbeid med blant andre Buskerudmuseet, Statsarkivet på Kongsberg, IKA Kongsberg (stillingsressursen til koordinering går inn som fellestjeneste i et fellesmagasin).
-
- Invitere fylkespolitikere og stortingspolitikere (Buskerudbenken) til Vestfoldarkivet
- Holde innlegg for kulturminnevern om privatarkiv og vernede kulturmiljøer?
- Møte mellom Vestfoldarkivet og fylkeskommunen om videre koordinering.

Det blir viktig å jobbe for bærekraftige løsninger for privatarkivarbeidet i Buskerud – med fokus på arbeidsdeling, fellesmagasin og fellestjenester, metodikk (utvalgsmetodikk) og samarbeid over fylkesgrenser.

Ved spørsmål, ta kontakt!

Hilsen

Ann Tove Manshaus